

Utolsó állomásom Rhodos szigete. Itt a civilizáció, ellentétben az újtörökök bús honával, csodákat művelt. Az olasz fascista regíme acélenergiája és ezüstpénze erejével lefaragta a lovagok városáról a százados piszkot, feledést. Mint Pompéit a lávából, úgy keltették életre Rhodosz a török nembánomság szennyétől. Most büszkén áll a déli napfényben az északi lovagok férfivárosa. Kővel fedve minden utca, tető, szoba. Félig kolostor, félig zárda. Gögösen és fenségesen, de talán kissé fontoskodóan a

mindent megejtő kék égbolt alatt. Miután egy napot töltöttem falai között, szinte jól esett noviciatusomat a „Hotel des roses” terrace-án kipihenni. Jazz, cock-tail, Coty, harisnyátlan karcsú lábak.

Másnap már a Cap Matapan előtt hajózunk. Hazafelé. Még kétszer huszonnegyő órai út és Triesztbe érünk.

Trieszt számomra az Elet kapuját jelenti. Ezen szöktem ki a szabadság felé.

És ezt fogom holnap átlépni — az ellenkező irányba!...

BATTHYÁNY GYULA

IN MEMORIAM

LAJOS BÉLA. Nagy reményekre jogosító tehetséget veszítettünk el Lajos Béla szobrászművésznünk halálával, aki 34 éves korában esett áldozatul a tüdővésznek. Lajos Béla Tatán született 1899 május 11-én. Művészeti tanulmányait 1919—26-ban a Képzőművészeti Főiskolán végezte, ahol egy ideig tanársegéd is volt. Már főiskolás korában feltűnt tehetségével és szorgalmával, a Szinyei Merse Pál Társaság 1922-ben 5000 koronás ösztöndíjjal jutalmazta derekasságát, egy évvel utóbb pedig 100.000 koronás stipendiummal segítette első tanulmányait. Erre az évre esik első nyilvános szereplése is, ekkor állította ki egyik művét az Ernst-Múzeum ifjúsági kiállításán. 1926 és

1927-ben a Tavaszai Szalon kiállításán már érett, nagyon jellemző munkákkal vett részt: néhány képmással (Abonyi Tivadar, Törzs Jenő, Dávid Mihály), továbbá a Lótuszvirág és a Primavera című gipszművekkel, azután a szép Adám és Évával. Egy női aktort állított ki 1925-ben a Múcsarnokban, 1927-ben ugyanott a Hazafelé című művét. 1928-ban egy bécsi kiállításán is szerepelt. Mindezek a munkák az átlagot jóval felülmúló tehetségről és komoly művészeti törekvésről, egyben fokról-fokra való haladásról tanuskodtak. Nehéz küzdelmek közt élte végig rövid életét, halála nagy veszteséget jelent szobrászatunkra.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

A FIRENZEI EGYHÁZMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. Olaszország idei kiállítási szezójának a ferrarai renaissance-kiállítás és a milánói nemzetközi iparművészeti, „Triennale” mellett kétségtelenül legérdekesebb eseménye az az egyházművészeti bemutató, amelyet a „Firenze egyházi kincsei” (Mostra del Tesoro di Firenze sacra) címmel rendeztek a San Marco-kolostor termeiben és celláiban. A kiállítás rendezőinek az volt a céljuk, hogy mindama nagyrértékű, de általában kevésbé ismert, mert nehezen hozzáférhető műkincsek, amelyeket a firenzei tartományban lévő templomok őriznek, összegyűjtve és egységes keretben kerüljenek a közönség elé. A Firenze környékén lévő templomok mindazokat a műtárgyakat rendelkezésre bocsátották, amelyek könnyen voltak szállíthatók, tehát kisebb méretű oltárképeket és szobrokat, ötvöstartyakat, egyházi textiliákat és illuminált misekönyveket, sőt a bemutató gazdagítása érdekében a firenzei templomok egy része is kiállította kincstárának

fontosabb darabjait, díszesebb miseruháit, sőt néhány olyan képet is, amelyek rossz elhelyezésük miatt rendes körülmények között nehezen láthatók, de viszont csak olyanokat, amelyeknek szállítása nem ütközött különösebb nehézségbe. A kiállítás, amely az ily módon és ilyen szempontokból összegyűjtött anyagból jött létre, érdekes, változatos, sokrétű, de egyben művészeti szempontból meglehetősen vegyes értékű is, mert hiszen nagyon sok olyan műtárgyat is ki kellett állítani, amelyek inkább csak helyi szempontból érdekesek. Ha számszerűen nem is, minőség dolgában föltétlenül a festmények alkotják a kiállítás legérdekesebb részét. Igaz, hogy van közöttük sereg olyan, amely csak a legszűkebb értelemben vett „specialisták” számára jelentős, így elsősorban a XIV. századvégi és XV. századeleji firenzei kismesterek alkotásai, de viszont egész sora szerepel az olyan festményeknek is, amelyek úgy művészi, mint általános művészettörténeti szempontból is rendkívül

fontosak. Időrendi szempontból a XIII. század második felében keletkezett alkotások állanak első helyen, közülük is egy VI. században, Luccában készült, életnagyságon felüli festett kereszt Krisztus alakja mellett a Passió jeleneteivel (Rosano, Santissima Annunziata), egy a trónoló Szt. Mihályt és életének hat jelenetét ábrázoló kis oltárkép, valamint egy Trónoló Madonna, mindkettő a firenzei „Maestro della Maddalena” műhelyéből (S. Angelo a Vico l'Abate, ill. S. Donato a Torri), azonkívül egy, a sokat vitatott Rucellai-Madonnához közelálló félalakos Madonna a Gyermekkel, (Castelfiorentino, S. Ippolito) és egy Cimabue stílusával igen rokon Trónoló Madonna (Mosciano, S. Andrea), amely a ducento itt szereplő alkotásai közül kétségtelenül a legjelentékenyebb. A XIV. század elejét főképpen nem firenzei művészek alkotásai mutatják be. Bizonyosra vehető, hogy nem toszkánai, hanem római stíluseredetű annak a névszerint ismeretlen festőnek a művészete, akit a művészettörténet, főműve alapján, „Maestro della S. Cecilia” névvel szokott jelölni és aki Giotto mellett a legjelentékenyebb festője volt Firenzének a XIV. század elején. Monumentális művészetét a kiállításán három festménye: a Szt. Margit-oltár (S. Margherita a Montici) és két Trónoló Madonna (S. Margherita a Montici és S. Giorgio alla Costa), mutatja be. A XIV. század első negyedéből származó többi jelentékeny képek sienai mesterek alkotásai. Duccio leghűségesebb követőjét, Ugolino da Siena-t a Sancasciano-i S. Maria della Misericordia-ban lévő Trónoló Madonna, valamint a félalakos Szt. Péter és Szt. Ferenc képviselik. Ugyanabból a templomból való egy Simone Martininak tulajdonított festett Kereszt, de erről a kiállítás jó világításában megállapítható, hogy nem származik a nagy sienai festő kezétől, hanem csak műhelymunka. A legszebb sienai eredetű darab azonban kétségtelenül Ambrogio Lorenzetti 1319-ben festett Madonnája, amelynek bemutatása a kiállítás egyik legfontosabb eredménye.

A XIV. század közepét és második felét inkább firenzei művészek alkotásai mutatják be. Bernardo Daddit és műhelyét három nagyméretű Madonnakép, (S. Giorgio a Ruballa, sajtátkésző kép; S. Martino alla Palma, S. Giusto a Signano), Taddeo Gaddit, Giotto leghívebb követőjét egy félalakos Madonna (S. Lorenzo alle Rose), Jacopo del Casentino, ezt az érdekes, csak nemrégiben felfedezett, a trecento második harmadában működött festőt ugyancsak két Madonna, (S. Stefano a Pozzolatico és Scarperia, Madonna a Piazza) és Giovanni del Biondot három festmény képviseli a kiállításán. A későgotika és a renaissancehoz átvezető ú. n.

„puha stílus” mesterei közül Mariotto di Nardo, Rossello di Jacopo Franchi, Bicci di Lorenzo és Don Lorenzo Monaco szerepelnek egy-egy képpel, amelyek közül az utóbbinak hatalmas, háromrészes Keresztrefeszítése (S. Giovannino dei Cavalieri) egyike a kiállítás legszebb és legerdekesebb alkotásainak.

A leggyengébben aránylag a quattrocento, az érett XV. század festészetére van képviselve. A két legnagyobb jelentőségű darab kétségtelenül Fra Angelico gyönyörű Trónoló Madonnája (Pontassieve, Ss. Michele e Arcangelo) és Giovanni di Francesco-nak, a „Carrand-trypichon mesterének” érdekes festett Keresztje. Viszont a Paolo Uccello-nak tulajdonított predella, a „Királyok imádása” bájos ábrázolásával (S. Bartolomeo a Quarate), bizonyosan nem a nagy firenzei kép-konstruáló műve és nagyon kérdéses, hogy a Fra Filippo Lippi nevére keresztelt finom, de nagyon rossz állapotban levő Madonna-kép (Botinaccio, S. Andrea), kinek a kezétől származik. E képek mellett a quattrocento festményei közül csupán Jacopo del Sellaio nagy Szt. Jakab-alakja (S. Michele in Orto) Andrea Di Giusto-nak, Masaccio segédének és követőjének két képe, Neri di Bicci nagy Sírbatétel-c (S. Maria al Morrocco) és a Lippi-iskola Santa Conversazione-ja érdemelnek figyelmet, az a kép viszont, amely a XV. századi sorozat díszett voltna és amely a katalógusban is szerepel: Masolino S. Giuliano-ja, ismeretlen okokból nem került bemutatásra. Csak kicsiny, de viszont válogatottan szép anyag mutatja be a XVI. század firenzei festészetét: Lorenzo di Credi Szt. Bertalan-oltára (S. Michele in Orto), Andrea del Sarto predellája, Francesco Granacci Sírbatétele (Quintole, S. Pietro) mellett Pontormo két nagyalakos oltára (Pontorme, S. Michele) a legszebb darabjai ennek a csoportnak.

Az aránylag nagyon szép és gazdag festészeti anyag mellett a szobrászatot csak néhány és nem a legszerencsésebben kiválogatott darab képviseli, Firenze románstílusú szobrászatáról egy méreteiben, stílusában egyaránt monumentális Keresztrefeszítés ad fogalmat, a gotikus törekvéseket a Nino Pisano köréből származó kis márvány Madonna mutatja be (Bivigniano, S. Romolo, ill. S. Maria a Mantignano). A XV. századi szoboranyagból a Pellegrini-kápolna ismeretlen mesterének tulajdonítható nagyon szép, egészalakos terracotta Madonna, egy Verrocchiohoz közel álló Krisztus-mellszobor (Firenze, S. Trinita), a Michelozzo után készült s a félalakos Madonnát ábrázoló strukkerelief, egy végtelenül bájos, a térdelő Madonnát ábrázoló, luccai eredetű terracotta-törredék, amely egykor nagyobb „Presepio”-nak lehetett része (Firenze, S. Miniato al



GRÓF BATTYÁNY GYULA: BOLGAR SZERZETES



GRÓF BATTYÁNY GYULA: SZERB SZERZETESNÖK



GRÓF BATTHYÁNY GYULA: GUTAL, KURD LEÁNY
Gróf Bethlen Andrákné tulajdona



GRÓF BATTHYÁNY GYULA: TENGERPARTON
Halmi Miklós úr tulajdona

Monte) és végül a Robbia-műhely több, különböző időből származó figurája emelkednek ki.

A „grand art”-nak, az ábrázoló művészeteknek itt felsorolt és meg nem említett alkotásai azonban szinte elvesznek a kiállításon az „iparművészeti” tárgyak óriási tömegében. Valóságos vitrinosorok tartalmazzák mindazokat az ötvöstarjakat és textíliákat, amelyek az évszázadok folyamán Firenzének és környékének templomaiban felhasználódtak. Az anyag oly óriási, hogy e helyütt még csak hozzávetőleges ismertetésére sincs mód és így csupán annyit említünk meg, hogy az ötvösművek közül Szt. Zenobius 1331-ben, Andrea Ardititól készített ezüst fejerekljetartója, Giovanni Mattei firenzei ötvös Szt. János ujerekljetartója (1582), S. Giusto és S. Antonio erekljetartói (előlbbi a XIII. század második feléből, utóbbi Salvi ötvös műve 1514-ből, (valamennyi a firenzei Dómban), legfőként pedig a Paolo di Giovanni Sogliani által 1499-ben készített, könyvformájú erekljetartó (Reliquiario detto „del libretto”, Firenze, Baptistarium) a legkiemelkedőbb darabok. De ezek mellett még egész sora szerepel nagyon érdekes ötvöstarjaknak és különösen szépek a S. Lorenzo kincstárából származók. A textilművesség alkotásai: pluvialék, dalmatikák, antependiumok, oltárterítők, stb., jóformán az egész olasz bársonyszövécs, hímzés, csipkekészítés, stb. történeti fejlődését bemutatják a XV—XVIII. századból származó darabokon. A több száz tárgyból álló anyagból csak kettőt: egy XV. századi, hímzett, az Újszövetség néhány jelenetét ábrázoló „nallotto”-t és egy ugyancsak a XV. századból származó nagyméretű, hímzett jelenetekkel díszített vörös bársony pluvialét (Conregazione dei Vanchetoni, ill. S. Margherita a Montici) akcunk kiemelni.

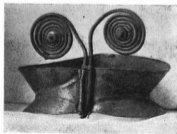
A kiállítás nagy értékei és fontos eredményei mellett meg kell azonban említeni egy rendkívüli és — sajnos — helyrehozhatatlan hibát is: a katalógust, amely jól szerkesztve valósággal kézikönyv lehetett volna a firenzei festészetnek, de főleg az olasz ötvösségnek és textilművességnek. Sajnos e helyett csak elvi szempontjaiban helytelen, zavarosan összeállított vezetőkészült, amely útba nem igazítja a látogatót és a szakemberek semmiféle segítséget sem nyújt.

Péter András

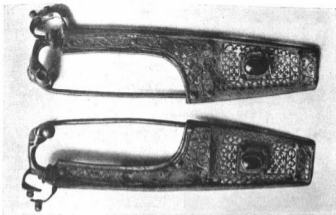
AZ ÉKSZER AZ ÓSKORBAN ÉS A RÓMAI KORBAN. Magyarország első névszerint ismert lakóiról, a Maris (Maros) mentén lakó „Agathyr”-ekről jellemzésük befejezéséül Herodotos azt is elmondja, hogy a föld minden népe közül ők viselnek legtöbb aranyékszert magukon. Kissé megkésett híradás ez, mert a Herodotos

korában már valószínűleg csak egykori legendás gazdagságuk híre él a skytha betörések által erősen felkavart középduнай medencében. De hogy értesülése hiteles volt, annak nyomait még az a rablogádzálkodás sem tudta eltüntetni, amely a múltban aranyleteink körül folyt, amikor a cőfalvi híres aranyelet kilenc arany fokosa közül mindössze egy került a bécsi császári és királyi gyűjteménybe, egyéb tárgyaiból pedig egy-két szerény lemezke a Magyar Nemzeti Múzeumba. A tiszaszőlősi „aranyvértes vitéz” sírjának fűlszerelése is elkallódott, néhány, egyébként jelentékeny tárgy hiján. A Magyar Nemzeti Múzeum őskori aranyleteinek gyűjteménye még így is páratlanul áll Európában. Egyedül Dublin és Kopenhága közelítik azt meg belföldi aranyletek gazdagságában. Pedig mennyi került ki a leletekből a magyar király jogán Bécsbe, mennyit szállítottak ki a törvényes rendelkezések kijátszásával külföldre.

A háború miatt még 1914-ben bevonták és elrejtették az akkor a Nemzeti Múzeum birtokában levő aranykincseket, amikor pedig a rejtetkekből már kiszedhetők voltak, a Nemzeti Múzeum átépítése miatt nem gondolhattunk kiállításukra. Így történetelt az, hogy a tárgyak, amelyek a szakirodalomban annyi alkalommal szerepeltek, közönségünk, sőt a hazai tudományos világ előtt is, a szűkebbkörű szak munkásait kivéve, jóformán ismeretlenek. A hazai, de egyszerűsmdn a jamboree-t látogató közönségnek is kívántunk szolgálni azzal, hogy a Nemzeti Múzeum e páratlan kincseit legalább a két nyári hónapra kioszmele te gyük. E kiállítás alkalmával kerültek először ezek az emlékek értéküknek megfelelő szép formában és egyszerűsmdn kényelmesen szemlélhető módon kiállításra. Ezt az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum főigazgatójának és az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulatnak előzékenysége tette lehetővé kölönszekerények átengedésével. A tárgyak fel-



U. N. ISTENMEZEI DIADÉMA
M. Nemzeti Múzeum



ARANY FILIGRÁNNAL DISZITETT FIBULAPÁR PÁTKÁRÖL. Ú. n. noricum-pannoniai típus
M. Nemzeti Múzeum

állítását dr. Tompa Ferenc és dr. Paulovics István munkája, akiknek dr. Erdélyi Gizella volt segítségükre munkájukban.

A kiállítás főtárgya minden esetre az őskori aranyleletek bemutatása, nem lehetett azonban sem az aranyról, mint anyagnál megállapodni, sem a korhatárt az őskorra korlátozunk. Aranyleleteink minden gazdagsága sem meríti ki a magyarországi őskor formáinak teljességét, a magyar bronzkor és méginkább aranyleleteink virágkora, a Herodotos korát közvetlenül megelőző századok (Kr. e. VIII—VI. század) oly gazdag sorát termelte ki ezeknek. Sajátságosan vegyül el ennek a kornak emlékein a magyar bronzkor ornamentikájának hagyományára nyugatról szomszédos hallstatti kultúrájú területek izlésével és a keletről szomszédos praeskythikus és skytha kultúrák elemeivel. A görög föld, a leszűrődő művészi izlés hazája is elhinti már fényét itt-ott, a középdunai medence lakóinak ötvösművészen. A formák, amelyek az elemek e sajátosságok vegyülékéből kisarjadnak, s amelyekhez az ötödik század végétől kezdve a kelták eleven vonalvezetést és formagazdagságot kedvelő művészetének hatása járul, tovább él az illyr őslakosság és a kelta bevándorlók kezén s keleten a dák törzsek kezén fönmaradva, sajátos színezetet kölcsönöz a pannoniai és dáciai provinciális művészetnek is.

Az őskori aranytárgyak nagy tömegét, a zsinórra függesztve fülbevalóként hordott, ú. n. csüngő spirálisok adják, továbbá a mérlegelt arany forgalombahozatali formái,

az egyszerű négyélű nyílt karikák és bizonyos végnélküli kettős kisebb sodrony-tekercek, amelyek Közép-Európán át egész Skandináviáig elterjedtek.

Aranyleleteink közt találunk olyan formákat, amelyeket a rézkorba, a korai és kifejlett bronzkorba sorozunk, de ezek a korai formák, olykor mint sok századot megért családi ékszerek, együtt fordulnak elő a magyarországi őskori aranyművéség már említett virágkorának jellemző alakjaival, azokban a nagy elrejtett kincsekben, amelyek a Kr. e. VI. század legvégén talán Dareiosnak, a skythák ellen viselt háborúja (Kr. e. 513) alkalmával kerülhettek a földre.

A kiállított leletek közül ebbe a korba valók a hatalmas otlokai aranyboglárok, amelyeknek felületén a korai bronzkori izlés és a későbbi mykenai stílus elemeiből szövődött díszítmények keretében a dipylon-stílus elszórt és jelenetté csoportosított alakjai tűnnek fel.

A fokrui aranykincs 18 drb. arany torquesével, díszes övvel, változatos alakú gyöngyeivel, karpereceivel, fibuláival a kornak legjellemzőbb s az ősrégészet irodalmában legújabban méltatott lelete. Valamint a teljesen hasonlókorú angyalföldi aranylelet, a pereceni aranykarperecek, az istenmezői bronz diadém.

A IV. századdal feltűnő kelta izlést erdelti tisztaságban a bronzfibulák nagy száma és a vérzománcokkal díszített övláncokon kívül a szépségében szinte páratlanul álló hercegmaróki karperec képviseli. A la Tène-



DÁK FIBULA ERDÉLYBŐL
M. Nemzeti Múzeum

ízlés uralmával egykorú hazai kevert stílusok emlékezetét pedig a magyarbényei aranykarperec, a titeli ezüst övlemezek (V. század), a szárazd-regölyi aranygyöngyök, a dák ezüstkincsek (Kr. e. II., Kr. u. I. század) és az ú. n. nór-pannón fibulák (Kr. u. II. század) tartották fenn, a klasszicizmus második ihletég, a római hódítás koráig. Márton Lajos

BERLIN. A porosz közoktatási minisztérium szabadsággolta, illetőleg elbocsátotta a berlini múzeumok vezetőinek nagyrészét. Szabadságra küldték Wilhelm Waetzoldt-ot, a poroszországi múzeumok főigazgatóját, Ludwig Justi-t, a berlini Nationalgalerie igazgatóját, Curt Glaser-t, a berlini Kunstbibliothek igazgatóját és végleg elbocsátották

Max J. Friedländert, a berlini Kaiser Friedrich-Múzeum képtárának igazgatóját. Az újonnan kinevezett, ill. ideiglenesen megbízott vezetők: Otto Kümmel, a berlini ázsiai gyűjtemény eddigi igazgatója, Alois Scharde (Halle), Hermann Schmitz és Karl Koetschau (Düsseldorf.)

BRUGES. Belgium függetlenségének századik évfordulója emlékére Bruges városa új művészeti múzeum építését és berendezését határozta el.

RÓMA. A Vatikán Capella Paolina-jában levő Michelangelo-freskókat, amelyek tudvaleg Szt. Pál megtérését és Szt. Péter keresztrefeszítését ábrázolják, komoly veszedelem fenyegette. A falak — nem tudni mi okból — nedvesek lettek és a festményeket tartó vakolatréteg lehullással fenyegetett. A festményeket most „injekciókkal” erősítik vissza a falfelülethez. A restaurálás céljából felépített állványokról egyúttal nagy részletfelvételek is készültek a freskókról s ezeket a vatikáni gyűjtemények igazgatósága a közel jövőben nagyszabású kiadványban fogja publikálni.

CIMLAPUNKON Mattyasovszky-Zsolnay László festőművésznék leányarcképét mutatjuk be. A kép Anyán János pécsi egyetemi professzor úr tulajdona.

Felelős szerkesztő: Dr. Majovszky Pál

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla

Segéd-szerkesztő: Dr. Péter András

Kiadó: Ormos György

Magyar Művészet, 1933. 8. szám

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. I.



DIONYSIKUS JELENET
CAMEÓ POROLISSUMBÓL